

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Ako sa pozeráme na biedu

Bakalárska práca

Študijný program: sociológia (Jednoodborové štúdium, bakalársky I. st., denná forma)

Školiace pracovisko: 3.1.1 sociológia

Školiace pracovisko: Katedra sociológie

Školiteľ: PaedDr. PhDr. Denisa Selická, PhD.

Nitra 2011

Peter Pecho

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Dolu podpísaný Peter Pecho, vyhlasujem na svoju česť, že som bakalársku prácu na tému „Ako sa pozeráme na biedu“ vypracoval samostatne a použil som literatúru, ktorú uvádzam v zozname.

.....
V Nitre, dňa

.....
Podpis autora práce

POĎAKOVANIE

Ďakujem svojmu školiteľovi PaedDr. PhDr. Denise Selickej, PhD. za jej odbornú pomoc a rady pri riešení problematiky súvisiacej s mojou bakalárskou prácou.

.....

Podpis autora práce

ABSTRAKT

PECHO, Peter: Ako sa pozeráme na biedu. (Bakalárska práca) / Peter Pecho. – Univerzita Konštantína filozofa v Nitre. Filozofická fakulta; Katedra sociológie. – Školiteľ: PaedDr. PhDr. Denisa Selická, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár (Bc). Nitra: FF UKF, 2011. 37 s.

Cieľom bakalárskej práce je analýza vnímania chudoby z pohľadu bežných ľudí. Práca sa skladá z úvodu, troch kapitol a záveru. Nachádza sa v nej 11 tabuliek s informáciami získanými na základe prieskumu a prílohy, ktorou je dotazník. Úvod tvorí oboznámenie čitateľov s obsahom. Prvá kapitola sa zaoberá chudobou, jej delením a rôznymi jej definíciami. Sú spomenuté aj niektoré jej aspekty ako anomické napätie, ktoré vyvoláva, či výskum chudoby, ktorý bol realizovaný na území Slovenskej republiky. V druhej kapitole dávame do povedomia pojem sociálneho vylúčenia a jeho dôsledky pre výskum chudoby. Tiež tu ponúkame prehľad možností riešenia sociálnych nerovností. Tretia kapitola je tvorená vlastným prieskumom a obsahuje výsledky, ktoré sme namerali. Záver práce tvorí zhrnutie výsledkov a bibliografických odkazov.

Kľúčové slová: chudoba, delenie chudoby, bieda, sociálna politika, sociálne vylúčenie

ABSTRACT

PECHO, Peter: Support for young family from the state and relatives. (the bachelor work) / Peter Pecho. – Constantine The Philosopher University in Nitra. Faculty of arts: Department of Sociology. – Tutor: PaedDr. PhDr. Denisa Selická, PhD. Qualification level: Bachelor (Bc). Nitra FF UKF, 2011. 37 p.

Aim of this bachelor work is to analyze the perception of poverty from the perspective of ordinary people. The work consists of an introduction, three chapters and a conclusion. Located in her 11 tables with information received on the survey and the appendix, which is a questionnaire. Introduction is familiarizing readers with the content. The first chapter deals with poverty, its division and its various definitions. We also mentioned some of its aspects as anomic tension that causes, or poverty research, which was implemented in the Slovak Republic. In the second chapter we give awareness to the concept of social exclusion and its implications for research on poverty. Also here we offer an overview of options to address social inequalities. The third chapter consists of our own research and contains the results of which were measured. The conclusion is a summary of results and bibliographical references.

Keywords: poverty, dividing of poverty, misery, social policy, social exclusion

OBSAH

0 ÚVOD.....	9
1 CHUDOBA.....	10
1.1 Definície chudoby.....	11
1.2 Teórie a koncepty chudoby.....	11
1.3 Stav sociálnej ochrany.....	13
1.4 Sledovanie chudoby na Slovensku.....	15
1.5 Príčiny rastu chudoby v SR.....	17
1.6 Anómia ako dôsledok chudoby.....	19
1.7 Najvýraznejšie formy chudoby.....	19
1.7.1 Bezdomovstvo.....	19
1.7.2 Starí ľudia.....	20
1.7.3 Rómske komunity.....	20
2 SOCIÁLNE VYLÚČENIE.....	21
2.1 Riešenie sociálnych nerovností a chudoby.....	22
3 EMPIRICKÁ ČASŤ.....	24
3.1 Ciele.....	23
3.2 Hypotézy.....	23
3.3 Základný a výberový súbor a prieskumná metóda.....	25
3.3.1 Charakteristika výberového súboru.....	26
3.3.2 Overovanie stanovených hypotéz a interpretácia prieskumu.....	28
4 DISKUSIA.....	33
5 ZÁVER.....	34
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY.....	35

PRÍLOHA A

ZOZNAM TABULIEK

Tabuľka č. 1: Príjem domácnosti respondenta (otázka č. 12)

Tabuľka č. 2: Forma bývania respondentov (otázka č. 13)

Tabuľka č. 3: Veľkosť obce (otázka č. 14)

Tabuľka č. 4: Pohlavie respondentov (otázka č. 15)

Tabuľka č. 5: Vek respondentov (otázka č.16)

Tabuľka č. 6: Ročník respondentov (otázka č.17)

Tabuľka č. 7: Vzťah medzi pohlavím a vnímaním zamestnaneckej chudoby

Tabuľka č. 8: Vzťah medzi príjmom domácnosti, z ktorej respondent pochádza a názorom na štátnu podporu sociálne slabších skupín obyvateľstva

Tabuľka č. 9: Vzťah medzi pohlavím a názorom na pomoc bezdomovcom

Tabuľka č. 10: Vzťah medzi veľkosťou obce, z ktorej respondent pochádza a stráčením sa ľudí so zanedbaným výzorom

Tabuľka č. 11: Vzťah medzi pohlavím a názorom na skupiny najviac ohrozené chudobou

0 ÚVOD

V tejto práci sme sa zaoberali chudobou a biedou. Chudoba je sociálny jav, ktorý sprevádza spoločnosť už od jej počiatkov a bezpochybne bude pretrvávať aj v budúcnosti. Mnoho ľudí sa musí s týmto problémom vysporiadať denno-denne. Spoločnosť si musí uvedomiť, že chudoba je skutočný problém a neodvracať od nej oči. Je úlohou štátu starať sa o sociálne slabšie skupiny obyvateľstva. Chudobní, a spomedzi nich hlavne bezdomovci, sú často odkázaní na pomoc druhých a charitu. Zamerali sme sa na postoj mladej inteligencie k tomuto páľčivému problému spoločnosti.

V prvej kapitole sme sa zaoberali charakterom chudoby a jej povahou. V podkapitolách sme postupne rozoberali rôzne definície chudoby, jej teórie a koncepty, stav sociálnej ochrany na Slovensku, výskumom chudoby v rámci projektu EU-SILC, príčinami rastu chudoby, anómiou ako dôsledkom chudoby a sociálnymi skupinami najviac ohrozenými chudobou. Druhá kapitola je zameraná na pojem sociálne vylúčenie, ktorý sa stáva čoraz častejším predmetom odborných diskusií. V podkapitole sa zaoberáme možnosťami riešenia sociálnych nerovností. Tretiu kapitolu tvorí už vlastná empirická časť. Tú tvoria ciele výskumu, hypotézy, základný a výberový súbor a interpretácia výsledkov, ktoré sme získali vyhodnotením dotazníka v programe SPSS.

Zdrojom informácií boli predovšetkým práce zamerané na chudobu, zborníky a rôzne články. Tiež literatúra zameraná na sociálnu politiku a internetové zdroje.

Cieľom tejto práce je získať lepší prehľad o názoroch študentov na problematiku chudoby a ich postrehy v tejto oblasti. Je užitočné vedieť o problematike chudoby čo najviac, aby sme mohli v budúcnosti postupovať čo najúčinnejšie na jej minimálny dopad na našu spoločnosť.

1 CHUDOBA

Chudoba je v prvom rade zložitý jav. V minulosti znamenala nedostatok zdrojov na uspokojovanie základných potrieb. V súčasnosti prevažuje názor, že je to aj nedostatok možností v prístupe k inštitúciám, ktoré ovplyvňujú životné šance ľudí a nedostatok možností participovať na ekonomickom, sociálnom a občianskom živote. (Tvrdoň, Kasanová, 2004, s. 10)

Ondrejko (2009, s. 84- 85) vo svojej práci uvádza, že chudoba bola v minulosti pozitívnou hodnotou, tento pohľad sa však už zmenil. Je spojená so sociálnou exklúziou, ktorá má charakter sociálnej patológie. „Vo svojej radikálnej podobe chudoba znamená bezdomovectvo, nedostatok a bezbrannosť, biedu a bezmocnosť.“ Zastáva názor, že je jednoduchšie používať pojem bieda pre nejasné definovanie chudoby. Biedu označuje za tvrdšiu formu chudoby, ktorá sa spája s hladom, utrpením, poškodzovaním, sociálnou odkázanosťou a pod. Určiť hranicu medzi týmito pojmami je ťažké a preto sa zamieňajú.

Jaroš (2006) vo svojom článku tvrdí, že Chudoba na Slovensku existuje aj ako abstraktný politický pojem. Široké možnosti jeho znásilňovania vyvolali názvoslovný chaos. Životná úroveň, nerovnosť príjmov, rastúce regionálne rozdiely, priepasť medzi bohatými a chudobnými – tieto výrazy sa niekedy používajú naraz, niekedy ako synonymá.

Ondrejko (2009 s. 91-92) tiež uvádza pohľad sociálnych vied na príčinu chudoby v nespravodlivosti spoločnosti. „Chudobní bývajú často označovaní za obeť nedostatočne fungujúceho systému sociálneho zabezpečenia, alebo diskriminácie na trhu práce.“ Postmoderná paradigma zo súčasnej formy chudoby viní industrializáciu a urbanizáciu ako následok rozvoja vedy a techniky, ktorý zvýšil nárast sociálneho rizika. Vo svojej staršej práci (2001, s. 89) sa zmieňuje o častej priechodnosti chudoby do biedy, napr. pri zdražovaní základných životných potrieb.

Stanek vo svojej práci uvádza charakteristiku súčasnej chudoby. Podľa jeho názoru chudobní nepovažujú nedostatok peňazí za jedinú príčinu ich situácie. Za nedostatočné považujú aj svoje možnosti v oblasti vzdelania, zdravotnej starostlivosti a službám, neveria vláde snahu o riešenie ich problémov. V chudobných domácnostiach narastá napätie, ktoré

spôsobuje nezamestnanosť, čo neraz vedie k alkoholizmu a násiliu. Chudoba a nezamestnanosť tiež spôsobujú rozpad sociálnych sietí. (Stanek, 2002, s. 76-77)

1.1 Definície chudoby

Na svete bolo vypracovaných množstvo definícií chudoby, preto je ťažké zvoliť jenu ako univerzálne platnú. Ondrejko (2009 s. 84) uvádza niekoľko z nich. Podľa Rady Európy sú za chudobných označené osoby, rodiny alebo skupiny osôb, ktorých zdroje sú natoľko limitované, že ich vylučujú z minimálne akceptovaného životného štýlu občanov štátu, v ktorom žijú. EÚ považuje za chudobu situáciu, keď príjem v danej krajine neumožňuje viesť minimálne dôstojný život. Pre OSN je chudobný ten človek, ktorý trpí hladom a podvýživou, nemá prístup k pitnej vode, hygienickým zariadeniam ani k zdravotnej starostlivosti, má obmedzený alebo nijaký prístup k vzdelaniu a informáciám. Okrem toho býva v neadekvátnych podmienkach, navyše v nezdravom životnom prostredí a v rámci jeho sociálnej skupiny rastie úmrtnosť. WHO zasa označuje za chudobných tých ľudí, ktorí majú mesačne nižšiu sumu ako je polovica priemerného príjmu na osobu vo svojej krajine.

Stanek vo svojej práci (2002) uvádza príklad rozlišovania foriem chudoby zo zákona o sociálnej pomoci v Českej republike, ktorý pozná štyri stupne sociálnej odkázanosti. Prvým je bieda, keď má človek iba prostriedky na prežitie. Druhým hmotná núdza, ktorá nastáva vtedy, keď príjem občana nedosahuje životné minimum a nemôže si pomôcť vlastným pričinením. Nasleduje sociálna núdza, stav v ktorom si nemôže občan zabezpečiť životné potreby v dôsledku choroby či neplnoletosti. Posledným je chudoba, situácia keď je príjem občana vyšší ako životné minimum, ale nedosahuje 1,15-násobok jeho výšky za obdobie aspoň jedného roka. (Stanek, 2002, s. 69)

1.2 Teórie a koncepcie chudoby

Pri chudobe rozlišujeme viacero jej podôb. Dobrý prístup k jej skúmaniu dáva rozlišovanie chudoby na absolútnu, relatívnu, subjektívnu a politickú. S týmto názorom sa stotožňujú viacerí autori ako napríklad Ondrejko (2009), Mareš (1999), Stanek (2002), Tvrdon a Kasanová (2004), či Gerbéry, Lesay a Školba (200x)

Koncepcia absolútnej chudoby je stanovená nedosahovaním absolútneho životného minima. Životné minimum „je taký súbor statkov a služieb, ktorý umožňuje základnej spotrebnej jednotke uspokojovať potreby v miere uznanej spoločnosťou v danom časovom období za minimálne nevyhnutné náklady pre udržanie primeranej úrovne spotreby a zapojenia do normálneho života spoločnosti. Pozostáva z výdavkov na bežné potreby a vylučuje výdavky spojené s nákupom a obnovou predmetov strednodobej a dlhodobej spotreby. V SR bolo prvý raz vytvorené v roku 1991 a prehodnotené v roku 1998. Odvtedy sa jeho sumy pravidelne valorizujú.“ Na území SR sa pracuje tiež s pojmom hmotná núdza, ktorý označuje stav pod úrovňou životného minima. Tej sa budeme venovať neskôr. (Ondrejko, 2009, s. 88)

Pri koncepcii relatívnej chudoby sa zohľadňuje bohatstvo spoločnosti. Takže kto je považovaný za chudobného v jednej krajine, nemusí byť za chudobného označený v menej prosperujúcej krajine. (Ondrejko, 2009, s. 85-86)

Koncepcia subjektívnej chudoby vychádza z názoru jedinca, ktorý má podľa subjektívneho odhadu nedostatok prostriedkov na základné životné potreby, pričom existujú rôzne názory, čo medzi základné životné potreby patrí. (Ondrejko, 2009, s. 85-86)

Politická koncepcia chudoby vychádza zo štátom stanovených podmienok na poberanie sociálnych dávok. (Ondrejko, 2009, s. 85-86)

Známe sú aj druhy chudoby ako zamestnanecká, demografická, nezamestnanecká, transformačná a rómska chudoba. Zamestnanecká nastáva vtedy „keď príjmy zo zamestnania nedokážu pokryť základné životné potreby, keď samotná platená práca nedokáže garantovať ochranu pred chudobou a sociálnym vylúčením.“ Pri demografickej sa hľadá na ukazovatele ako úplnosť rodiny, dosiahnuté vzdelanie, a takisto „riziko chudoby podľa životného cyklu, v ktorom osobitné miesto zaujíma detská chudoba a chudoba seniorov.“ Nezamestnanecká je spojená so stratou príjmov, sprevádza ju strata sebavedomia a pracovných zručností. Transformačná je typická pre postkomunistické štáty, kde vyvoláva diskusiu o tom či je zapríčinená alebo nezapríčinená. Najmenšie úspechy sú spojené s riešením problému rómskej chudoby, ktorej sa budeme venovať neskôr. (Ondrejko, 2009, s. 88-89)

„Sociologické koncepcie chudoby vychádzajú najčastejšie zo životnej situácie tzv. západoeurópskych stredných vrstiev.“ Sociologické koncepcie sledujú subjektívne vnímanie situácie chudobných skupín obyvateľstva. (Ondrejko, 2009, s. 91)

Ondrejko sa vo svojej práci zmiňuje aj o feminizácii chudoby. Táto koncepcia rozvíja názor, podľa ktorého „ženy žijúce bez manželov alebo partnerov, rozvedené a opustené ženy s deťmi tvoria najpočetnejšiu vrstvu chudobného obyvateľstva.“ (Ondrejko, 2009, s. 92)

1.3 Sociálna ochrana na Slovensku

Problematiku sociálnej ochrany spracoval jedinečným spôsobom Bednár (2010 s. 52-54) vo svojej príručke. Uvádza základné informácie o jej stave. Cieľom pomoci v hmotnej núdzi je zabezpečiť občanovi, ktorý je v stave hmotnej núdze, spoločne s jeho príjmami základné životné podmienky - minimálny príjem. Pomoc v hmotnej núdzi sa poskytuje zo štátneho rozpočtu formou dávky (zloženej z dávky a z príspevkov k dávke), ktorej výška je diferencovaná v závislosti od počtu členov domácnosti, ktorí žijú spolu. Ide o subjektívny nárok, ale dávka nie je poskytovaná ľubovoľne. Poskytovanie dávky v hmotnej núdzi upravuje zákon č. 599/2003 Z.z. o pomoci v hmotnej. Dôležitým zákonom v systéme sociálnej ochrany je tiež zákon č. 601/2003 Z.z. o životnom minime.

Dávku sa vypláca centrálne, vypláca ju Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny. Posudzuje sa veľkosť majetku, avšak od občana nemožno požadovať predaj alebo prenájom nehnuteľnosti užívanej na primerané trvalé bývanie a pôdy využívané na osobnú spotrebu.

Posudzuje sa osobné vlastníctvo dotknutých osôb, avšak od občana nemožno požadovať predaj alebo prenájom hnutelnej veci tvoriacej nevyhnutné vybavenie domácnosti, ani osobného motorového vozidla využívaného na individuálnu dopravu ťažko zdravotne postihnutého občana alebo ktorého hodnota je nižšia ako 35-násobok životného minima (€ 6488,3).

Osoby schopné práce vo veku ekonomickej aktivity musia preukázať ochotu prijať ponuku vhodnej práce, rekvalifikácie či vykonávania menších obecných služieb či inej

dobrovoľníckej práce, ak chcú dostať čo najvyššiu sumu dávky v hmotnej núdzi. Žiada sa registrácia na Úrade práce, sociálnych vecí a rodiny.

Dávky sú vyplácané v závislosti od zloženia (štruktúry) rodiny.

Suma dávky v hmotnej núdzi sa vypočíta ako rozdiel medzi stanovenou nárokovou sumou a aktuálnym príjmom.

Suma maximálnej dávky v hmotnej núdzi je mesačne u jednotlivých kategórií poberateľov:

- 60,5 € u jednotlivca,
- 115,1 € u jednotlivca s dieťaťom alebo najviac so štyrmi deťmi,
- 105,2 € u dvojice bez detí,
- 157,6 € u dvojice s dieťaťom alebo najviac so štyrmi deťmi,
- 168,2 € u jednotlivca s viac ako štyrmi deťmi,
- 212,3 € u dvojice s viac ako štyrmi deťmi

K tejto sume sa pripočítavajú zvýšenia, dávky a príspevky k DHN (ako jej súčasť):

Zvýšenie o 13,5 € mesačne pre tehotnú ženu (od 4. mesiaca tehotenstva) v hmotnej núdzi.

Zvýšenie o 13,5 € mesačne pre rodiča v hmotnej núdzi, ktorý vychováva aspoň 1 dieťa vo veku do 1 roka.

Dávka pre školopovinné dieťa: 17,2 € mesačne.

Niektoré príspevky vyplácané v rámci hmotnej núdze:

Aktivačný príspevok: 63,07 € mesačne patrí občanovi na podporu získania, udržania alebo zvýšenia vedomostí, odborných zručností alebo pracovných návykov na účely pracovného uplatnenia počas pomoci v hmotnej núdzi, ak si tento zvyšuje kvalifikáciu, zúčastňuje sa na vzdelávaní a príprave na trh práce v rámci schválených projektov, alebo vykonáva menšie obecné služby či dobrovoľnícke práce v rozsahu aspoň 10 hodín týždenne.

Príspevok na zdravotnú starostlivosť: 2 € mesačne pre osoby v hmotnej núdzi na výdavky spojené s úhradou za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti.

Príspevok na bývanie: 55,8 € mesačne ak ide o jedného občana v hmotnej núdzi, inak 89,2 € mesačne ak ide o domácnosť s 2 + občanmi v hmotnej núdzi, na úhradu nákladov spojených s bývaním; poskytne sa len tomu vlastníkovi (nájomcovi) bytu či domu, ktorý riadne uhrádza nájomné (okrem penzistov a okrem klientov v hmotnej núdzi bývajúcich v zariadeniach sociálnych služieb).

Ochranný príspevok: 63,07 € mesačne ako prídavok k základnej dávke v hmotnej núdzi pre toho občana v hmotnej núdzi, ktorý dosiahol vek potrebný na nárok na starobný dôchodok, alebo je invalidný na viac ako 70 % poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť, alebo sa celodenne stará o dieťa či dospelého s ťažkým zdravotným postihnutím, alebo je chorý dlhšie ako 30 dní, alebo je osamelý a stará sa o dieťa vo veku do 31 týždňov. Nepatrí tým osobám, ktoré poberajú aktivačný príspevok.

Jednorazová dávka pre mimoriadne výdavky pre osoby v hmotnej núdzi poskytovaná obcou: vo výške preukázaných skutočných nákladov, najviac však do výšky 3-násobku životného minima (určená je na úhradu mimoriadnych výdavkov na nevyhnutné ošatenie, základné vybavenie domácnosti, zakúpenie školských potrieb pre deti a na mimoriadne liečebné náklady). Dávka do 33,19 € ročne na dieťa v hmotnej núdzi na školské potreby. Príspevok na stravu v škole do 1,00 € denne (pre žiaka žijúceho v rodine s príjmom nižším ako je životné minimum). Sociálne štipendium mesačne do 40,00 € podľa prospechu na strednej škole a sociálne štipendium mesačne nad 116 € na vysokej škole. Dávka je vyplácaná tak dlho, pokiaľ trvá stav hmotnej núdze.

Úprava sumy dávok v hmotnej núdzi je možná vládou k 1. septembru. Zvýšenie sa uskutoční vynásobením koeficientu rastu čistých peňažných príjmov osôb (životných nákladov u nízkopríjmových domácností) za obdobie I. štvrtroka bežného kalendárneho roka v porovnaní s I. štvrtrokom predchádzajúceho kalendárneho roka. Zákon neurčuje mieru valorizácie.

1.4 Sledovanie chudoby

Dôležitým krokom pri skúmaní chudoby je stanovenie hranice chudoby. Na tento účel sa používajú tri základné prístupy:

1. príjmo-výdavkový prístup (rozpočtových štandardov)
2. prístup sociálneho konsenzu
3. prístup založený na správaní ľudí (behaviorálny).

(Stanek, 2002, s. 70)

Na Slovensku sa v roku 2005 uskutočnilo prvé európske štatistické zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach tzv. EU-SILC (The European Union Statistics on Income and Living Conditions). Na základe tohto zisťovania sa monitoruje a hodnotí úroveň chudoby a sociálnej deprivácie. Metodika zberu dát a výpočtu indikátorov je spoločná vo všetkých krajinách EÚ. (Ondrejko, 2009, s. 118)

V rámci výskumu EU SILC boli sledované pracovné, sociálne a súkromné príjmy a niektoré ďalšie príjmové komponenty ako príspevky na bývanie, pravidelné dane z majetku alebo daň z príjmu a príspevky sociálneho poistenia. (Ondrejko, 2009, s. 119-121)

Podľa výsledkov EU SILC 2009 bolo ohrozených rizikom chudoby 11,0 % obyvateľov Slovenska, čo je viac ako 595 000 osôb. Z hľadiska pohlavia boli na Slovensku viac ohrozené rizikom chudoby ženy (11,9 %) ako muži (10,1 %). V súvislosti s ekonomickou aktivitou najvyššie riziko chudoby na základe údajov EU SILC 2009 bolo u osôb, ktoré boli nezamestnané, a to 48,9% (nárast oproti roku 2008 až o 5,7 p. b.) a iných neaktívnych osôb (15,7%). Podiel dôchodcov ohrozených rizikom chudoby bol 9,0 % a pracujúcich 5,2 %. Podľa typu domácností sú chudobou na Slovensku ohrozované najmä domácnosti s 3 a viac závislými deťmi (36%), jednotlivci vo veku 65 rokov a viac (25,5%) a osamelí rodičia s najmenej jedným dieťaťom, čiže neúplné domácnosti (24,6 %). (Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach EU SILC 2009, 2010, s. 2-3)

Ondrejko vo svojej práci uvádza aj niektoré vybrané indikátory chudoby podľa Štatistického úradu SR:

1. Celkový disponibilný príjem domácnosti je vypočítaný ako suma zložiek hrubého osobného príjmu všetkých členov domácnosti plus zložky hrubého príjmu na úrovni domácnosti (napr. príjem z prenájmu majetku, prijaté transfery od iných domácností) mínus pravidelné dane z majetku, pravidelné platené transfery medzi domácnosťami (napr. výživné, pravidelná peňažná pomoc od iných domácností), daň z príjmu a príspevky na sociálne poistenie.

2. Ekvivalentná škála sa používa na výpočet ekvivalentnej veľkosti domácnosti. Pre výpočet indikátorov chudoby bola použitá v súlade s metodikou Eurostatu, tzv.

modifikovaná OECD škála, kde sa používajú koeficienty 1 pre prvého dospelého člena domácnosti, 0,5 pre druhého a každého dospelého člena domácnosti a pre 14-ročných a starších a 0,3 pre každé dieťa mladšie ako 14 rokov.

3. Ekvivalentný disponibilný príjem sa vypočíta tak, že disponibilný príjem domácnosti sa vydá ekvivalentnou veľkosťou domácnosti. Tento príjem je potom priradený každému členovi domácnosti.

4. Medián ekvivalentného disponibilného príjmu je hodnota ekvivalentného disponibilného príjmu, ktorá rozdeľuje súbor podľa výšky príjmu na dve rovnako početné časti podľa počtu osôb.

5. Miera rizika chudoby je podiel osôb s ekvivalentným disponibilným príjmom pod 60 % mediánu národného ekvivalentného príjmu. Ekvivalentný príjem je definovaný ako podiel celkového disponibilného príjmu domácnosti a jej ekvivalentného počtu členov, čím sa berie do úvahy veľkosť a zloženie domácnosti a je priradený každému členovi domácnosti.

6. Hranica rizika chudoby je definovaná ako hodnota 60% mediánu ekvivalentného disponibilného príjmu.

7. Gini koeficient je indikátor peňažnej chudoby, predstavujúci nerovnomernosť príjmového rozdelenia. Je to pomer kumulatívnych podielov populácie usporiadanej podľa úrovne ekvivalentných disponibilných príjmov ku kumulatívnym podielom disponibilných príjmov nimi získaných. Koeficient sa pohybuje v intervale od 0 po 1. Čím bližšie sa približuje k 1, tým väčšia je nerovnosť v rozdeľovaní prostriedkov. Vypočítava sa vyhodnocovaním Lorenzovej krivky, ktorá znázorňuje rozdelenie osobných príjmov, ktoré keby boli rovnomerné, tvorili by priamku. Plocha medzi touto priamkou a skutočným rozdelením príjmov je tým väčšia, čím je nerovnosť v rozdelení príjmov väčšia.

1.5 Príčiny rastu chudoby v SR

Jednou z príčin rastu chudoby sú veľké posuny vo vekovej štruktúre obyvateľstva. Je to spôsobené poklesom obyvateľstva vo veku 0 – 14 rokov a nárastom počtu dôchodcov na strane druhej. Táto situácia vytvára tlak na štát v starostlivosti o deti a mládež a núti ho

venovať pozornosť aktívnemu starnutiu, predlžovaniu pracovného života a posunu odchodu do dôchodku.

Ďalšou príčinou sú nevyriešené otázky integrácie rómskeho obyvateľstva do oficiálneho trhu práce, prekážky ich hospodárskej a sociálnej integrácie a napätie medzi menšinovými a väčšinovými kultúrami. Tu treba venovať pozornosť vzdelávaniu rómskej inteligencie a zapojeniu Rómov do trhu práce. Dôležité je tiež „prekonávanie auto- a heterostereotypov a xenofóbie.“

Dôležitým faktorom sú tiež rozsiahle zmeny kultúrnych hodnôt, sociálnych vzťahov, rodín a charakteru práce. Veľká časť obyvateľstva je vylúčená z realizácie cieľov sprostredkovaných kultúrou. Spôsobuje to „pluralita hodnôt, individualizácia a oslabená sociálna solidarita a partajokracia.“ Hodnoty a normy sú destabilizované, čo môže spôsobiť oslabenie sociálnej regulácie a kontroly. (Ondrejko, 2009, s. 111-113)

Gerbéry Lesay a Školba sa vo svojej práci zaoberajú v tejto súvislosti s medzigeneračným prenosom chudoby. Je podľa nich dôležité sledovať vekovú dimenziu chudoby nie je to však dobre možné bez využívania takých konceptov či pojmov, ako je chudoba životného cyklu či medzigeneračná chudoba a medzigeneračný prenos chudoby. Množstvo autorov v odborných i politických štúdiách konštatuje silnú vzájomnú previazanosť týchto pojmov. Pre pochopenie situácie v jednom životnom období totiž vystupuje v úlohe príčin alebo dopadov situácia v iných obdobiach života. Tak napríklad chudoba v období mladosti má často svoje korene v deprivácii zažívanej počas detstva a v rodičovskej chudobe. Ak staršia, rodičovská generácia nie je schopná poskytnúť mladšej generácii požadované a potrebné zabezpečenie, znemožňuje to, aby bola mladšia generácia schopná efektívne sa vyrovnáť s výzvami, ktorým v mladosti čelí. Chudoba v mladosti môže mať výrazný vplyv na všetky životné cykly jednotlivcov a na životný cyklus ich budúcich domácností. Zdôrazňujú užitočnosť perspektívy životného cyklu pre pochopenie príjmovej chudoby a jej vývoja. Vek jednotlivca a jeho rodinné prostredie, teda faktory určujúce životné cykly, ovplyvňujú nielen pravdepodobnosť prežitia kľúčových životných udalostí, napríklad vytvorenie partnerského vzťahu, narodenie dieťaťa alebo odchod do dôchodku, ale aj pravdepodobnosť skúsenosti s prepadom príjmu alebo jeho zvýšením.

1.6 Anómia ako dôsledok chudoby

Teórie anómie tvrdia, uvádza Ondrejko (2009, s. 81-93), že v dôsledku chudoby vzniká v spoločnosti napätie. Chudobní v každej spoločnosti požadujú sociálnu spravodlivosť. Chudoba vedie k oslabeniu hodnôt a noriem, a tým aj k oslabeniu sociálnej regulácie a kontroly. Sprievodným javom chudoby sa stáva hlad. Potraviny sú stále drahšie, a to neraz vedie ľudí k páchaniu násilia. Chudoba a bieda mládeže je zvlášť znepokojujúca. Mladí ľudia strácajú sociálne a zamestnanecké perspektívy, násilnosti z ich strany nie sú prekvapujúce. Takýto vývoj vedie k rozdeľovaniu spoločnosti.

1.7 Najvýraznejšie formy chudoby

1.7.1 Bezdomovstvo

Pod pojmom bezdomovec sa väčšinou chápe špinavý žobrák z ulice. „V najvšeobecnejšom význame je bezdomovec človek s absenciou bývania, sociálne vylúčený a zároveň začlenený do nebytových priestorov. Absenciu príjmu riešia zberom fliaš, papiera, železa a živia sa zvyškami jedál z kontajnerov, častým javom je žobranie.“ (Tvrdoň, Kasanová, 2004, s. 34)

Bezdomovci sú občania, ktorí nemajú prechodné či trvalé ubytovanie, nemajú ako uspokojovať svoje základné hygienické potreby a nemajú sa kde pravidelne stravovať. Sú to ľudia, ktorí sa nevedia prispôbiť spoločenským normám, alkoholicy, narkomani, ľudia vracajúci sa z výkonu trestu a trvalo či prechodne nezamestnaní. Ide im iba o prežitie zo dňa na deň a sú bez rodinných záväzkov. (Tvrdoň, Kasanová, 2004, s. 34)

„Bezdomovstvo má aj spoločenské príčiny, nie vždy ide o osobné zlyhanie jednotlivcov.“ (Tvrdoň, Kasanová, 2004, s. 36)

Tvrdoň a Kasanová rozlišujú vo svojej práci tri štádiá bezdomovstva. Prvé štádium bezdomovci veria v zlepšenie situácie. Keď neuspeli nastáva druhé štádium – regresia. Zaregistrujú sa na úrade práce, strácajú sebaúctu a nestarajú sa o svoj zovňajšok. Tretím štádiom je rezignácia. Mení sa im rebríček hodnôt, vzdali sa možnosti dostať sa z ulice, žijú jednoducho, neprijímajú pomoc, nechcú aby bola obmedzovaná ich sloboda. (Tvrdoň, Kasanová, 2004, s. 36-37)

Poznáme tri formy bezdomovstva. Prvou sú zjavní bezdomovci, ktorí žijú na uliciach a chodia do nocľahární. Skrytí bezdomovci nevyhľadávajú pomoc, prespávajú v kanáloch, domoch určených na zbúranie a pod. Potenciálni bezdomovci žijú v bytoch najnižšej kategórie, často závadných a preľudnených. Patria sem aj tí, ktorí majú byť prepustení z rôznych ústavov, väzení a detských domovov. (Tvrdoň, Kasanová, 2004, s. 37-38)

1.7.2 Starí ľudia

Tomová (2010, s. 47) vo svojej práci uvádza, že demografické starnutie má charakter masového fenoménu. Pre zdravotnú, ekonomickú, sociálnu a inú dimenziu rezonuje a stáva sa predmetom diskusií a polemík na rôznych úrovniach, v rôznych kontextoch. Stotožňujeme sa s názorom, že jednou z prvotných príčin tohto nepriaznivého stavu je reprodukčné správanie, resp. znížený populačný vývoj.

Ďalšou z variant príčin je migračný úbytok v dôsledku úrovne ekonomického vývoja a následného sťahovania alebo vystťahovania sa zväčša mladých ľudí za finančnou zábezpekou, jazykovými zručnosťami a životnými skúsenosťami. Je len prirodzené, že s týmto úbytkom prichádza zmena štruktúry spoločnosti. Prejaví sa posilnením kategórie postproduktívneho veku. Spoločným menovateľom vyšších vekových kategórií je sociálny status senior. Znížená je vitalita a životaschopnosť, s prejavmi náladovosti, poklesom výkonnosti, v dôsledku oslabenia psychického a fyzického zdravia i finančného ochudobnenia a zraniteľnosti.

1.7.3 Rómske komunity

Ako sme už spomínali rómska chudoba patrí medzi najťažšie riešiteľné formy chudoby. Problémom je vysoká miera dlhodobej nezamestnanosti, nízka úroveň vzdelania a bývania. Najhoršia situácia je v neintegrovaných komunitách, ktoré žijú vo vidieckych alebo mestských osídleniach. Táto forma chudoby je generačná a trpí ňou veľa detí. (Tvrdoň, Kasanová, 2004, s. 27)

2 SOCIÁLNE VYLÚČENIE

Ondrejkoivič (2009, s. 101) tvrdí, že „sociálne vylúčenie zo spoločnosti v dôsledku chudoby môže mať rôznu podobu či prejavy a môže byť zapríčinené rôznymi faktormi alebo podmienkami.“

Nie všetci chudobní musia byť vylúčení a nie všetci vylúčení musia byť chudobní, je však nespochybniteľné, že chudoba a sociálna exklúzia spolu úzko súvisia (Mareš (2000, s. 289-290)). Chudoba nie je podmienkou exklúzie. Niektoré typy chudoby síce obsahujú vysoké riziko vylúčenia, no nie vždy ním musia skončiť. Výhodou konceptu sociálnej exklúzie oproti konceptu chudoby je jeho komplexnosť a dynamický charakter a tiež to že zahŕňa nielen chudobu, ale aj javy, ktoré chudoba spôsobuje.

Sociálne vylúčenie hrozí najmä deťom, starším ľuďom, ženám, rasovým, etnickým alebo jazykovým menšinám. Sociálne „vylúčenie je proces súvisiaci so zhoršovaním účasti, solidarity a prístupu.“ Európska komisia rozlišuje sedem ukazovateľov sociálneho vylúčenia, z toho tri sú príjmové. Pojem sociálne vylúčenie môže znamenať dve rôzne veci. Môže byť širším pojmom zahŕňajúcim chudobu, alebo príčinou či dôsledkom chudoby. Sociálne vylúčenie má viacero dimenzií - materiálna núdza, neúčast' na trhu práce, sociálna, kultúrna alebo politická dimenzia. (Ondrejkoivič, 2009, s. 101-103)

Neznámy autor na svojom blogu predkladá svoj postreh na vzťahoch sociálneho vylúčenia a chudoby. V rôznych spoločnostiach, dokonca aj európskych je chudoba ponímaná rôzne. Možno hovoriť o tom, že chudoba je vnímaná ako dôsledok prerozdelenia zatiaľ čo sociálne vylúčenie úzko súvisí so zhoršovaním prístupu k sociálnym zdrojom, možnosti využívania rôznych inštitúcií spoločnosti. Medzi oboma pojmami nemusí v praktickej rovine existovať súvislosť. V prípade Rómov pôjde pravdepodobne o vzájomné podmieňovanie sa oboch javov. V našich podmienkach sa chudoba spája najmä v súvislosti s pojmom životné minimum. Sociálne vylúčenie poukazuje na existenciu ekonomických, politických a sociálnych síl, ktoré jednotlivci nemá pod kontrolou. Dokladá do citovaním Russella a jeho tvrdenia, že „vylúčenie naznačuje, že niekto alebo niečo tu vylučuje. Prepája súvis bohatstva a chudoby, zahrnutých a vylúčených. Vylúčenie nie je pasívny stav. Negeneruje sa zo seba samo.“ (<http://www.streetwork.sk/>)

2.1 Riešenie sociálnych nerovností a chudoby

Istá miera nerovnosti ako stimulácia individuálneho výkonu prípadne odmeňovania individuálnych schopností je z celkom jednoduchého dôvodu na základe psychologických úvah v zásade funkčná a potrebná. Funkčný význam istej miery nerovnosti nemožno spochybňovať. (Ondrejko, 2009, s. 115)

Otázkou je „aká miera nerovnosti je nevyhnutná, aby náležite stimulovala človeka k výkonom a úsiliu o spoločenský vzostup“ a kedy začína jej manifestácia v chudobe.

Ondrejko uvádza štyri ciele prekonania chudoby:

1. zabránenie nedôstojnej chudobe a existenčnej núdzi a chorobe
2. zabezpečenie proti hroziacim štandardným rizikám
3. odstránenie neželaných foriem sociálnych nerovností
4. nastolenie rovnakých životných podmienok

Mareš vo svojom diele (1999) pristupuje k sociálnej nerovnosti ako k jednému z aspektov sociálnej stratifikácie. Vníma ju z dvoch hľadísk. Prvým je pohľad na sociálnu nerovnosť ako na dôsledok sociálneho života a druhým je taký, že sociálna nerovnosť je dôsledok určitého usporiadania spoločnosti. Rozlišuje rôzne formy sociálnych nerovností ako triedna a statusová. (Mareš, 1999, s. 14-15)

Ondrejko (2009, s. 117) vo svojej práci predstavuje niekoľko možností riešenia chudoby. Tak napríklad bieda sa dá podľa neho riešiť prekonávaním krízovej situácie, zabezpečovaním existencie, pomocou k svojpomoci, prekonávaním bezprávného stavu a sociálnej odkázanosti typickými opatreniami na jej odstránenie sú charita, starostlivosť a opatrovníctvo a taktiež sociálna politika obsahujúca sociálnu pomoc, sociálny rozvoj, zabezpečenie ľudských práv.

Na prekonanie sociálnej exklúzie by mohla slúžiť redukcia externých sociálnych rozdielov, odstránenie extrémov nespravodlivého prerozdelenia statkov, redukcia hierarchií v sociálnej štruktúre a odstránenie separácie exkludovaných. Malo by sa pracovať na odstránení diskriminácie menšín, takisto by sa mali obmedziť aplikácie štátneho monopolu na používanie násilia, prerozdeľovať príjmy a protiprávne nadobudnuté bohatstvo, participovať na novovznikajúcom bohatstve podľa výkonu.

Prekonať relatívnu chudoby by bolo možné prekonávaním nedostatkových situácií, pokiaľ nebude dôvodom poškodzovanie iných. Toto sa rieši nastoľovaním rovnosti príležitostí vo vzdelávacom systéme a v prístupe k práci, zdravotnej starostlivosti a maximalizáciou možností dosahovania adekvátnych individuálnych cieľov.

3 EMPIRICKÁ ČASŤ

3.1 Ciele:

Hlavný cieľ: Zmapovanie postoja študentov FF UKF k chudobe a biede.

Čiastkové ciele:

1. Zistiť názor na hlavnú príčinu chudoby.
2. Zistiť, či študenti považujú sami seba za chudobných.
3. Zistiť postoj respondentov k bezdomovcom.
4. Zistiť povedomie študentov o pomoci sociálne slabším skupinám.
5. Zistiť vplyv veľkosti obce pôvodu respondenta na jeho postoj k bezdomovcom.

3.2 Hypotézy:

H_{01} : Predpokladáme, že medzi pohlavím a vnímaním zamestnaneckej chudoby nie je štatistická závislosť.

H_{a1} : Predpokladáme, že medzi pohlavím a vnímaním zamestnaneckej chudoby je štatistická závislosť.

Indikátory:

- a) pohlavie respondenta
- b) názor na zamestnaneckú chudobu

H_{02} : Predpokladáme, že medzi príjmom domácnosti, v ktorej respondent žije a vnímaním štátnej podpory chudobných nie je štatistická závislosť.

H_{a2} : Predpokladáme, že medzi príjmom domácnosti, v ktorej respondent žije a vnímaním štátnej podpory chudobných je štatistická závislosť.

Indikátory:

- a) príjem domácnosti
- b) štátna podpora
- c) sociálne slabšie skupny obyvateľstva

H_{03} : Predpokladáme, že medzi pohlavím a názorom na pomoc sociálne slabším občanom nie je štatistická závislosť.

H_{a3} : Predpokladáme, že medzi pohlavím a názorom na pomoc sociálne slabším občanom je štatistická závislosť.

Indikátory:

- a) pohlavie respondenta
- b) pomoc chudobným

H_{04} : Predpokladáme, že medzi veľkosťou obce, z ktorej respondent pochádza a strávením sa ľuďmi so zanedbaným výzorom nie je štatistická závislosť.

H_{a4} : Predpokladáme, že veľkosťou obce, z ktorej respondent pochádza a strávením sa ľuďmi so zanedbaným výzorom je štatistická závislosť.

Indikátory:

- a) veľkosť obce
- b) odstup od zanedbane vyzerajúcich ľudí

H_{05} : Predpokladáme, že medzi pohlavím a názorom na skupiny najviac ohrozené chudobou nie je štatistická závislosť.

H_{a5} : Predpokladáme, že medzi pohlavím a názorom na skupiny najviac ohrozené chudobou je štatistická závislosť.

Indikátory:

- a) pohlavie respondentov
- b) sociálne skupiny ohrozené chudobou

3.3 Základný súbor a výberový súbor a prieskumná metóda

Základný súbor prieskumu tvoria študenti Filozofickej fakulty UKF v Nitre. Výberovým súborom je 158 študentov 1. stupňa štúdia vo veku od 19 do 23 rokov.

Výskumnou metódou bol dotazník. Ten sa zamerával na otázky vhodné pre dosiahnutie cieľov prieskumu a tiež overovaní hypotéz. Na vyhodnocovanie dotazníka bol použitý program SPSS. Výsledky prieskumu uvádzame v tabuľkách.

Prieskum bol realizovaný náhodným výberom v priestoroch filozofickej fakulty. Dotazníky boli takisto posielané cez internet, čo uľahčilo dostupnosť respondentov a skrátilo čas potrebný na zber dát.

3.3.1 Charakteristika výberového súboru

Tabuľka č. 1: Príjem domácnosti respondenta (otázka č. 12)

Príjem domácnosti	Počet	v %
do 800€	38	24,1%
800-1400€	56	35,4%
1400-1800€	40	25,3%
nad 1800€	24	15,2%
Spolu	158	100,0%

Najviac respondentov malo príjem domácnosti, v ktorej žijú od 800€ do 1400€. Títo respondenti tvoria 35% z celkového počtu respondentov. Najmenej respondentov označilo možnosť nad 1800€ – 15,2%.

Tabuľka č. 2: Forma bývania respondentov (otázka č. 13)

Bývanie	počet	v %
Byt	80	50,6%
Dom	78	49,4%
Spolu	158	100,0%

Respondenti sú rozdelení rovnomerne. V byte býva 50,6% respondentov a v dome 49,4% respondentov.

Tabuľka č. 3: Veľkosť obce (otázka č. 14)

Veľkosť obce	počet	v %
do 5000 obyv.	22	13,9%
od 5000 do 10000 obyv.	40	25,3%
od 10000 do 20000 obyv.	85	53,8%
nad 20000 obyv.	11	7,0%
Spolu	158	100,0

Najmenej respondentov (7%) býva v obci nad 20000 obyvateľov. Viac ako polovica respondentov pochádza z obcí v rozpätí od 10000 do 20000 obyvateľov (53,8%). Z malých obcí do 5000 obyvateľov pochádza 13,9% respondentov.

Tabuľka č. 4: Pohlavie respondentov (otázka č. 15)

Pohlavie	počet	v %
Muž	78	49,4%
Žena	80	50,6%
Spolu	158	100,0%

Respondenti sú podľa pohlavia, podobne ako pri forme bývania, rozdelení rovnomerne. Miernu prevahu majú ženy – 80. Mužov je 78.

Tabuľka č. 5: Vek respondentov (otázka č.16)

Vek	počet	v %
19	8	5,1%
20	40	25,3%
21	54	34,2%
22	48	30,4%
23	8	5,1%
Spolu	158	100%

Najviac respondentov uviedlo vek 21 rokov (34,2%). Najmenej respondentov, zhodne 5,1% uviedlo vek 19, resp. 23 rokov.

Tabuľka č. 6: Ročník respondentov (otázka č.17)

Ročník	počet	v %
1	24	15,2%
2	54	34,2%
3	80	50,6%
Spolu	158	100%

Viac ako polovica respondentov (50,6%) sa nachádza v 3. ročníku. Najmenej zastúpení je 1. Ročník (15,2%). V 2. ročníku sa nachádza 34,2% respondentov.

3.3.2 Overovanie stanovených hypotéz a interpretácia prieskumu

H_{01} : Predpokladáme, že medzi pohlavím a vnímaním biedy nie je štatistická závislosť.

H_{a1} : Predpokladáme, že medzi pohlavím a vnímaním biedy je štatistická závislosť. (otázka č. 3 a č. 15)

Tabuľka č. 7: Vzťah medzi pohlavím a vnímaním zamestnaneckej chudoby

Pohlavie	Názor na zamestnaneckú chudobu			
	áno	nie	neviem	Spolu
Muži	48	22	8	78
Ženy	56	8	16	80
Spolu	104	30	24	158

Interpretácia výsledkov: Koeficient kontingencie nadobúda hodnotu 0,242, čo znamená slabú závislosť. Hodnota Chí-kvadrátu je 9,792 a pri stupni voľnosti 2, čo dáva kritickú hodnotu 5,99, je signifikancia 0,007. Preto sa nám hypotéza H_{a1} s 95% platnosťou potvrdila a zamietajú sa hypotézy H_{01} .

Rovnako ženy (70,0%) ako aj muži (61,5%) majú názor, že aj zamestnaný človek môže byť chudobný. Iba 10% žien si myslí, že zamestnaný človek nemôže byť zaradený medzi chudobných. Tento názor má aj 28,2% mužov. Nevedelo sa rozhodnúť 10,3% mužov a 20,0% žien.

H_{02} : Predpokladáme, že medzi príjmom domácnosti, v ktorej respondent žije a vnímaním štátnej podpory chudobných nie je štatistická závislosť.

H_{a2} : Predpokladáme, že medzi príjmom domácnosti, v ktorej respondent žije a vnímaním štátnej podpory chudobných je štatistická závislosť. (otázka č. 7 a č. 12)

Tabuľka č. 8: Vzťah medzi príjmom domácnosti, z ktorej respondent pochádza a názorom na štátnu podporu sociálne slabších skupín obyvateľstva

Príjem	Štátna podpora					
	znížiť	dobrá	zlá	zvýšiť	neviem	Spolu
do 800€	0	8	16	14	0	38
800-1400€	0	0	24	8	24	56
1400-1800€	8	24	0	0	8	40
nad 1800€	0	8	0	8	8	24
Spolu	8	40	40	30	40	158

Interpretácia výsledkov: Chí-kvadrát má hodnotu 119, 615 a so stupňom voľnosti 12 je kritická hodnota 21. Signifikancia má hodnotu 0,000. Pri týchto výsledkoch sa zamietajú hypotéza H_{a2} a potvrdzuje hypotéza H_{02} s 95% platnosťou. Koeficient kontingencie je 0,656 čo znamená silnú závislosť.

Respondenti s príjmami do 800€ označovali štátnu podporu skôr za nedostatočnú. Podľa 16 respondentov je zlá, aj keď neočakávajú jej zvyšovanie. Zvýšiť by sa mala podľa 14 respondentov z tejto príjmovej skupiny. Opačný prípad nastáva v príjmovej skupine od 1400 do 1800€, kde je štátna podpora dobrá podľa 24 respondentov a podľa 8 z nich by sa mala dokonca znížiť. Nevedeli sa rozhodnúť hlavne respondenti s príjmom od 800 do 1400€ – 24 respondentov. Tabuľka je rozložená nerovnomerne, čo je spôsobené hlavne nerovnomerným rozložením respondentov v príjmových skupinách.

H_{03} : Predpokladáme, že medzi pohlavím a názorom na pomoc bezdomovcom nie je štatistická závislosť.

H_{a3} : Predpokladáme, že medzi pohlavím a názorom na pomoc bezdomovcom je štatistická závislosť. (otázka č. 6 a č. 15)

Tabuľka č. 9: Vzťah medzi pohlavím a názorom na pomoc bezdomovcom

Pohlavie	Názor na pomoc bezdomovcom			
	treba	treba, ale aj sami	netreba	Spolu
Muži	16	54	8	78
Ženy	32	48	0	80
Spolu	48	102	8	158

Interpretácia výsledkov: Chi-kvadrát nadobudol hodnotu 13,663. Stupňom voľnosti je 2, čo udáva kritickú hodnotu 5,99. Signifikancia má hodnotu 0,001. Vzhľadom na koeficient kontingencie, ktorý nadobudol hodnotu 0,282, hovoríme o slabej závislosti. Na základe daných výsledkov sa štatistická hypotéza H_{03} potvrdzuje s 95% platnosťou a zamietajú sa hypotéza H_{a3} .

Ako vidíme v tabuľke, najviac mužov – 54 má názor, že bezdomovcom síce treba pomáhať, no oni sami by mali vyvinúť viac úsilia na zlepšenie svojej situácie. Túto možnosť tiež najčastejšie vyberali ženy – 48. Názor, že bezdomovcom netreba pomáhať zastáva 8 mužov a ani jedna žena. Tie často volili aj možnosť, že bezdomovcom jednoducho treba pomáhať – 32, muži, túto možnosť označilo 16 mužov.

H_{04} : Predpokladáme, že medzi veľkosťou obce, z ktorej respondent pochádza a strávením sa ľuďmi so zanedbaným výzorom nie je štatistická závislosť.

H_{a4} : Predpokladáme, že veľkosťou obce, z ktorej respondent pochádza a strávením sa ľuďmi so zanedbaným výzorom je štatistická závislosť. (otázka č. 10 a č. 14)

Tabuľka č. 10: Vzťah medzi veľkosťou obce, z ktorej respondent pochádza a stráčením sa ľuďmi so zanedbaným výzorom

Veľkosť obce	Vyhýbanie sa		
	áno	nie	Spolu
do 5000 obyv.	22	0	22
od 5000 do 10000 obyv.	16	24	40
od 10000 do 20000 obyv.	50	35	85
nad 20000 obyv.	6	5	11
Spolu	94	64	158

Interpretácia výsledkov: Chí-kvadrát má hodnotu 21,414 a stupeň voľnosti je 4 z čoho vyplýva kritická hodnota 9,49. Signifikancia je opäť 0,000, čo znamená, že zamietame hypotézu H_{a4} a s 95% platnosťou sa nám potvrdzuje hypotéza H_{04} . Koeficient korelácie je 0,345 čo znamená strednej závislosti.

Najviac jasno v otázke vyhýbania sa ľuďom s neupraveným zovňajškom majú respondenti z malých obcí do 5000 obyvateľov, kde všetkých 22, čo je 13,9% zo všetkých opýtaných označilo možnosť áno. Takisto sa im vyhýbajú v respondenti pochádzajúci z obcí od 10000 do 20000 obyvateľov, kde 50 respondentov označilo túto možnosť, avšak tu už 36 respondentov odpovedalo záporne. V obciach nad 20000 obyvateľov sú respondenti rozložení rovnomerne.

H_{05} : Predpokladáme, že medzi pohlavím a názorom na skupiny najviac ohrozené chudobou nie je štatistická závislosť.

H_{a5} : Predpokladáme, že medzi pohlavím a názorom na skupiny najviac ohrozené chudobou je štatistická závislosť.

Tabuľka č. 11: Vzťah medzi pohlavím a názorom na skupiny najviac ohrozené chudobou

Pohlavie	Ohrozené skupiny				Spolu
	matky s deťmi	zťp	prepustení	deti z domovov	
Muži	40	0	8	30	78
Ženy	24	24	8	24	80
Spolu	64	24	16	54	158

Interpretácia výsledkov: Koeficient kontingencie má hodnotu 0,329, čo značí strednú závislosť. Chí-kvadrát má hodnotu 28,646 a stupeň voľnosti je 3 s kritickou hodnotou 7,81. Signifikancia má hodnotu 0,000, čo znamená že sa potvrdzuje hypotéza H_{05} a zamietajú hypotézu H_{a5} .

Muži za skupinu najviac ohrozenú chudobou označovali osamelé matky s deťmi. Túto možnosť označilo 51% mužov. Druhou najčastejšou možnosťou vyberanou mužmi boli deti z detských domovov (38,5%). Ženy rovnako označovali osamelé matky s deťmi, zdravotne ťažko postihnutých a deti z detských domovov (30%).

4 DISKUSIA

V našej práci sme sa zamerali na študentov Filozofickej fakulty UKF v Nitre a ich pohľad na chudobu. Medzi 150 respondentmi je približne rovnaký počet žien ako mužov. Najviac respondentov sa nachádza vo veku 21 rokov, napriek tomu je najčastejším ročníkom štúdia 3. ročník. Najviac respondentov žije v obciach s 10000 – 20000 obyvateľmi, rovnomerne v rodinných domoch aj bytoch, pričom najčastejší je príjem medzi 800 – 1400 €.

Prvou hypotézou sme sa zamerali na vzťah medzi pohlavím a vnímaním zamestnaneckej chudoby. Zistili sme, že medzi danými znakmi existuje štatistická závislosť, čo nás viedlo k zamietnutiu štatistickej hypotézy a prijatiu alternatívnej hypotézy.

Druhá hypotéza bola zameraná na vzťah medzi príjmom domácnosti, v ktorej respondent žije a vnímaním štátnej podpory chudobných. Pri tejto hypotéze sme nezistili štatistickú závislosť. Na základe toho sme zamietli alternatívnu hypotézu a prijali štatistickú hypotézu.

Pri tretej hypotéze sme skúmali vzťah medzi pohlavím a názorom na pomoc sociálne slabším občanom. Ani pri tejto hypotéze sme nezistili štatistickú závislosť a preto sme museli alternatívnu hypotézu zamietnuť a prijali sme štatistickú hypotézu.

Štvrtá hypotéza bola zameraná na vzťah medzi veľkosťou obce, z ktorej respondent pochádza a strávením sa ľudí so zanedbaným výzorom. Tu sme tiež zamietli alternatívnu hypotézu a prijali štatistickú, keďže sme nezistili štatistickú závislosť.

Piatou hypotézou sme skúmali vzťah medzi pohlavím a názorom respondentov na to, ktoré sociálne skupiny sú najviac ohrozené chudobou. Tu sme taktiež nezistili štatistickú závislosť a tak sme zamietli alternatívnu hypotézu.

5 ZÁVER

V našej bakalárskej práci sme venovali pozornosť problému chudoby. Pre vypracovanie tejto práce bolo dôležité získať prehľad o problémoch spojených s týmto javom.

Teoretická časť bola rozdelená na dve kapitoly. V prvej sme sa venovali chudobe ako sociálnemu javu. Spomenuli sme základné definície chudoby, takisto sme sa zmienili o jej teoretickom delení a rôznych konceptoch. Rozobrali sme jej skúmanie na Slovensku, kde sme venovali pozornosť významnému projektu Európskej únie EU-SILC a ochranou proti sociálnym rizikám, ktorú zabezpečuje predovšetkým zákon o hmotnej núdzi. Všimli sme si aj negatívne dopady chudoby na spoločnosť spojené s anomickými javmi ktoré vyvoláva. Nakoniec sme spomenuli aj sociálne skupiny, ktoré najčastejšie postihuje chudoba. V druhej kapitole sme sa zaoberali pomerne novým pojmom sociálnej exklúzie a tiež možným riešeniam sociálnych nerovností, ktoré spoločnosť produkuje

Empirická časť práce je obsiahnutá v tretej kapitole. Za pomoci nami zostaveného dotazníka sme zisťovali postoj samotných študentov k chudobe a niektoré ich názory na ňu. Na základe overovania hypotéz sme potvrdzovali alebo vyvracali vzťahy medzi nimi. Potvrdila sa iba hypotéza o vzťahu medzi pohlavím a názorom na existenciu zamestnaneckej chudoby. Ostatné hypotézy sme boli nútení zamietnuť.

Pre nasledujúci výskum by sme odporúčali venovať vyššiu pozornosť hlavne novým javom, ktoré chudoba a bieda vyvolávajú. Tiež treba zvýšiť informovanosť ľudí o tejto problematike a získať ich pohľad na ľudí postihnutých týmto javom. Čo si o nich v skutočnosti myslia a ako sa správajú, keď sú v ich blízkosti.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Uvedomujeme si, že pri niektorých zdrojoch nie sú uvedené všetky údaje. Je to však spôsobené ich nedostupnosťou.

Knižné zdroje

BEDNÁRIK, R. *Stav sociálnej ochrany na Slovensku (Situácia k 1. júlu 2010)*. Bratislava. 2010. 61 s.

GERBERY, D. *Znižovanie chudoby a sociálne vylúčenie ako ciele verejnej politiky na Slovensku*. In: *Chudoba v slovenskej spoločnosti a vzťah slovenskej spoločnosti k chudobe*, Zborník príspevkov z konferencie UNESCO MOST. Bratislava: UNESCO NK MOST, 2006. 295 s. ISBN 80-85544-43-1.

GERBÉRY, D. – LESAY, I. – ŠKOBLA, D. *Kniha o chudobe. Spoločenské súvislosti a verejné politiky*. Priatelia Zeme-CEPA, 2007. 144 s. ISBN 978-80-968918-9-4

KATUŠČÁK, D. *Ako písať záverečné a kvalifikačné práce*. Bratislava: Enigma, 2005. 162 s. ISBN 80-89-132-10-3.

MAREŠ, P. *Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení*. In: *Sociologický časopis*, 2000, Vol. 36, s. 285-297, ISSN 0038-0288.

MAREŠ, P. *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ, 1999. 250 s. ISBN 80-85850-61-3.

ONDREJKOVIČ, P. *Sociálna patológia*. Bratislava: VEDA, 2001. 310 s. ISBN 80-224-0685-6.

ONDREJKOVIČ, P. *Sociálna patológia*. 2. vyd. Bratislava: VEDA, 2009. 580 s. ISBN 978-80-224-1074-8.

ONDREJKOVIČ, P. *Úvod do spoločenskovedného výskumu*. Bratislava: VEDA, 2007. 248 s. ISBN 978-80-224-0970-4.

STANEK, V. *Sociálna politika*. Bratislava: SPRINT, 2002. 479 s. ISBN 80-88848-92-X.

STRAPCOVÁ K. *Vnímanie príčin chudoby na Slovensku*. In: Chudoba v slovenskej spoločnosti a vzťah slovenskej spoločnosti k chudobe. Zborník príspevkov z konferencie UNESCO MOST. Bratislava: UNESCO NK MOST, 2006. 295 s. ISBN 80-85544-43-1.

TOMOVÁ, M. *Riziká staroby a kontext chudoby*. In: Chudoba a sociálne vylúčenie ako problém súčasnosti, Výzvy a trendy. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie. Prešov: Občianske združenie Potenciál, 2010. 71 s. ISBN 978-80-969073-1-1.

TVRDOŇ, M. – KASANOVA, A. *Chudoba a bezdomovstvo*. Nitra: Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva UKF v Nitre, 2004. 141 s. ISBN 80-8050-776-7.

Elektronické zdroje

DOSTÁL, O. Konzervatívny pohľad na chudobu. [online]. 16.11.2005. [cit. 2005-11-16] Dostupné na internete: <http://www.konzervativizmus.sk/article.php?695>

JAROŠ, M. Mýty o chudobe a sociálnej nerovnosti. In: *ETREND* [online]. 12.05.2006. [cit. 2006-05-12] Dostupné na internete: <http://ekonomika.etrend.sk/ekonomika-slovensko/myty-o-chudobe-a-socialnej-nerovnosti.html>

http://portal.statistics.sk/files/Sekcie/sek_600/Demografia/inf_sprava/EU_SILC_2009.pdf

<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=19923>

<http://www.streetwork.sk/index.php/blog/37-lanky/49-chudoba-a-socialne-vyluenie-ako-problem-romskej-komunity>

Zákony

Zákon č. 599/2003 Z.z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 601/2003 Z.z. o životnom minime a o zmene a doplnení niektorých zákonov

PRÍLOHA A

Dotazník

Vážení respondenti,

obraciam sa na Vás s prosbou o vyplnenie dotazníka k mojej bakalárskej práci na tému Ako sa pozeráme na biedu. V každej otázke sa dá označiť len jedna odpoveď. Tento dotazník je anonymný a bude použitý výhradne na potreby práce. Za pravdivé vyplnenie vopred ďakujem.

Peter Pecho

1. Čo považujete za hlavnú príčinu chudoby?

- a) chudobní sú tí, ktorým nepraje šťastie
- b) chudobní sú tí, ktorí sú leniví a nemajú pevnú vôľu
- c) naša spoločnosť je nespravodlivá
- d) je to nevyhnutná súčasť vývoja moderného sveta
- e) neviem

2. Vnímate samých seba ako chudobných?

- a) áno
- b) skôr áno
- c) rovnako áno aj nie
- d) skôr nie
- e) nie
- f) neviem

3. Môže byť podľa Teba aj zamestnaný človek zaradený medzi chudobných?

- a) áno
- b) nie
- c) neviem

4. Môže podľa teba škola zmierniť vplyv sociálneho znevýhodnenia študenta pri uplatnení v zamestnaní?

- a) áno
- b) skôr áno
- c) rovnako áno aj nie
- d) skôr nie
- e) nie
- f) neviem

5. Prispievaš nejakým spôsobom na pomoc chudobným?

- a) finančne
- b) materiálne
- c) neprispievam
- d) iné

6. Treba podľa Teba pomáhať ľuďom, ktorí žijú na ulici?

- a) treba im pomáhať
- b) treba im pomôcť, ale mali by sa viac usilovať aj sami
- c) nemalo by sa im pomáhať

7. Sú podľa Teba chudobní dostatočne podporovaní štátom?

(dávkový v hmotnej núdzi, životné minimum)

- a) je vysoká, mala by sa znížiť
- b) je dobrá
- c) je zlá, ale teraz by sa nemala zvyšovať
- d) je zlá, mala by sa zvýšiť
- e) neviem

8. Vieš o nejakom mieste v tvojom okolí, zameranému na pomoc sociálne slabším ľuďom? (nocľaháreň, vývarovňa)

- a) áno
- b) nie

9. Ktorá skupina ľudí je podľa Teba najviac ohrozená chudobou?

- a) osamelé matky s deťmi
- b) zdravotne ťažko postihnutí
- c) prepustení z rôznych nápravno-výchovných ústavov
- d) deti z detských domovov

10. Vyhýbate sa na ulici ľuďom so zanedbaným vzhľadom?

- a) áno
- b) nie

11. Je podľa Vás chudoba horším stavom ako sociálne vylúčenie?

(vylúčenie zo sociálneho, kultúrneho a politického života, ktoré chudobu často sprevádza)

- a) áno
- b) skôr áno
- c) skôr nie
- d) nie
- e) neviem

12. Aký je mesačný príjem domácnosti, v ktorej žijete?

- a) do 800 eur
- b) od 800 do 1400 eur
- c) od 1400 do 1800 eur
- d) viac ako 1800 eur

13. Bývate:

- a) v byte
- b) v rodinnom dome

14. Veľkosť bydliska:

- a) obec do 5000 obyvateľov
- b) obec od 5000 do 10000 obyvateľov
- c) obec od 10000 do 20000 obyvateľov
- d) na 20000 obyvateľov

15. Pohlavie:

a) muž

b) žena

16. Vek: .....

17. Ročník:.....